Косовски рецепт за Боливију

Пише: Младен Ђорђевић
недеља, 01 јун 2008 00:41

Косовски рецепт цепања суверених држава почео је да се шири планетом, а његова прва жртва после Србије може да буде Боливија. Ова јужноамеричка земља дошла је у опасност од распада и грађанског рата због захтева неколико најбогатијих провинција за већом аутономијом и контролом над приходима од извора нафте и гаса. Провинције попут Санта Круза, подстакнуте страним компанијама, које су погођене политиком национализације коју спроводи председник Ево Моралес, не желе да деле своје богатство с остатком земље. За своје захтеве имају и подршку Стејт департмента, који отворено кршење устава и спровођење нелегалног референдума у провинцији Санта Круз назива приликом за дијалог и учвршћивање демократије у земљи.

Нелегални референдум

Референдум који су спровеле власти највеће и најбогатије боливијске провинције Санта Круз одржан је почетком маја, а према извештајима 86 одсто изашлих бирача гласало је за већу аутономију. После објављивања резултата, присталице аутономије су на улицама Санта Круза прославиле победу, сматрајући да им је изјашњавање дало право контроле над приходима провинције, а посебно над експлоатацијом сирове нафте и природног гаса. Управо у Санта Крузу се налази већина боливијских енергетских извора, што је акцији “аутономаша” дало велику тежину. Ипак, упркос ентузијазму присталица референдума, њихова победа, као и са̂м референдум су од стране власти одмах проглашени нелегитимним. Гласање су бојкотовале присталице председника Моралеса, што је дало аргумент председнику да референдум назове промашеном сепаратистичком мером. Он је објаснио да се већина бирача Санта Круза у ствари изјаснила против, јер на референдум није изашло 39 одсто уписаних бирача, а са 14 одсто оних који су гласали против, они чине више од 50 одсто укупног бирачког тела провинције. Такође, закон је на председниковој страни пошто референдум може да потврди само Врховни суд, који га је одмах прогласио нелегалним. Важећи устав такође провинцијама не даје право на већу аутономију. Референдум у Санта Крузу изазвао је велике тензије у земљи, а у сукобима између присталица два табора широм провинције повређено је око 20 особа, док су две особе погинуле. Нереди и проглашавање референдума нелегалним ниси обесхрабрили аутономисте , а поред Санта Круза, још три провинције у којима доминира опозиција, Тарја, Бени и Пандо најавиле су своје референдуме.

Бирачи у Санта Крузу су гласали за Статут, који провинцији даје положај готово државе у држави, и чије су одредбе у колизији са одредбама предложеног устава. Према овом статуту, провинције би требало да имају контролу над сопственом економијом, као и већу контролу над оружаним снагама Боливије, док би намесник провинције био проглашен за гувернера. До 2005. године намеснике провинција именовао би председник, док се од те године бирају на локалним изборима. Садашњи управници аутономистичких региона су на положај дошли захтевима за самосталност, а то је дало прилику опозицији да опструира реформе које спроводи боливијска влада. Изјашњавање бирача сада представља подизање улога у политичкој борби, и средство којим опозиција настоји да спречи усвајање новог устава, који треба да ограничи привилегије елита.

Подељена земља

Да би смирио духове, председник се одлучио на донекле рискантан корак и пристао на захтев опозиционих десничарских партија. У земљи 10. августа треба да се одржи референдум на коме ће се грађани изјаснити о поверењу свом председнику, док ће се заузврат гласати и о поверењу управника свих девет провинција. Очекује се да ће се грађани Боливије највероватније изгласати поверење свом председнику, али да ће такође на положају остати и управници провинција које желе аутономију. Тако ће се две стране опет наћи у пат позицији. Ако се поред Санта Круза у јуну обаве референдуми који се најављују још у три провинције, постоји могућност да се Боливија незванично подели на два дела – на источни који чине богате равничарске провинције насељене мешаним, углавном европским становништвом, и на други западни, планински и сиромашни део, који је насељен Ајмара и Кечуа Индијанцима. Од тога, па до распада земље мали је корак. Поред питања расподеле прихода од природних ресурса, референдум је потенцирао и етничке поделе пошто богатије крајеве попут Санта Круза насељавају углавном досељеници из Европе, који себе не сматрају истим са домородачким становништвом. Током протеклих 500 година Боливијцима су владале колонијалне силе и њихови наследници. Етничке разлике у земљи су и раније биле веома оштре, а Индијанци до педесетих година 20. века нису имали право гласа, док језици Ајмара и Кечуа нису признавани у јавним пословима. Победа Ева Моралеса на председничким изборима 2005, на којој је добио више од 50 одсто гласова, означила је долазак на власт првог Индијанца на чело државе. Кад је дошао на власт, Моралес, иначе Ајмара Индијанац, показао је тежњу да поправи положај домородачког становништва, које чини 62 одсто боливијске популације. Обећао је корените реформе које је требало да најсиромашнију земљу Јужне Америке извуку из сиромаштва и најавио национализацију природних богатстава и праведнију расподелу њихових прихода на све грађане земље. Моралес је јасно ставио до знања своју намеру да повећа државну контролу над нафтом и гасом земље, али је поручио и да не намерава да експроприше власништво енергетских компанија. Пројекат национализације изазван је између осталог

и приватизацијом, која је спровођена за време претходног председника Лозаде, коју су многи у Боливији схватили као пљачку, јер су компаније за инвестиције од три милијарде долара добиле право на 82 одсто резерви гаса у земљи, које се процењују на око 250 милијарди долара. Оваквом приватизацијом Боливија је добила свега 18 одсто прихода , а странци су купили и сав кајмак од високих цена нафте и гаса, јер према тадашњим уговорима, у случају повећања цена стране нафтне компаније су добијале 82 одсто од тог повећања. Поврх тога, испоставило се да је претходна влада многе уговоре потписала у тајности и без одобрења Конгреса.

Елиминација неолиберално политике

Боливија је у национализацију кренула 2006, али страним инвеститорима је дозвољено да остану у земљи. Моралес је најпре послао војнике на 56 налазишта гаса широм земље и изјавио да ће приватне компаније које експлоатишу гас морати да у року од шест месеци прераде постојеће уговоре и да његовој влади продају бар 51 одсто акција. Прошле године на овај начин национализоване су и рафинерије у поседу бразилске компаније “Петролео Брасилеиро” и швајцарске “Гленкор”. Почетком маја, као једна од реакција на референдум у Санта Крузу, Влада Боливије је саопштила да ће извршити национализацију још четири иностране нафтне компаније, међу којима је једна у власништву САД. Према очекивањима, национализација компанија које експлоатишу нафту и гас ће Боливији у 2008. донети приходе од 2,5 милијарди евра, уместо 300 милиона, колико је влада добила 2005. године. Овим реформама Моралес жели да елиминише неолиберални економски систем који је спроведен у земљи током деведесетих, по програму Вашингтонског консензуса и под надзором ММФ-а. Национализација неће обухватити само нафту и гас, већ је влада најавила да је следећа телекомуникациона компанија “Ентел”. Поред тога, Моралесове акције између осталог обухватају и аграрну реформу пошто се планира подела неискоришћеног пољопривредног земљишта у источним провинцијама.

Прерасподела богатства је, наравно, изазвала реакцију, најпре у Санта Крузу, традиционално најбогатијој провинцији, чија је елита имала и највише користи од експлоатације нафте и гаса и извора, од којих су неки пуштени у рад током деведесетих. Национализација је изазвала појачане захтеве и референдум за аутономију, који здушно подржавају и стране компаније присутне у овој земљи. Влада Боливије је поводом национализације четири нафтне компаније саопштила да су оне директно утицале на подизање тензија и противљење опозиције.

Косовски сценарио на помолу

Као и Србија у Европи, Боливија у Јужној Америци, упркос свом сиромаштву, има велики геостратешки значај, а њена нестабилност могла би довести и до нестабилности великог дела континента. Председника Моралеса сада очекују тешка искушења, посебно после изјава из САД. Стејт департмент је наиме изјавио да САД подржавају територијални интегритет земље, али је истовремено позвао владу да "успостави дијалог" у циљу разрешења спора са провинцијом Санта Круз. САД су такође позвале "све стране да одбаце насиље и остану уздржане", а руководство земље позвале "да искористи прилику и учврсти демократију путем консензуса". Оваква реакција Стејт департмента веома подсећа на сценарио који је већ одигран на Балкану, када су нелегални референдуми добијали легитимитет, а захтеви за аутономијом на крају довели до стварања државе. О ставу САД сведочи и то да је за амбасадора у Боливији 2006. године постављен Филип Голдберг, који се већ "истакао" на простору бивше Југославије у време администрације Била Клинтона. У Боливији је иначе често поређење Санта Круза са Косовом, а председник који је одбио да призна независност Косова је боливијске аутономисте упоредио са албанским сепаратистима. Лидери аутономиста одбијају поређење са Косовом и изјављују да ниједна провинција не жели отцепљење, али њихови последњи потези наговештавају другачији сценарио.

Убрзо након референдума, самозвани гувернер Санта Круза Рубен Коста оформио је Савет за спољну трговину и извоз, са циљем преузимања контроле над извозом сојиног и сунцокретовог уља, који је прошле године био привремено забрањен. Формирање оваквог тела значи покушај преузимања надлежности од централне владе, и може бити пробни балон за евентуално преузимање надлежности над извозом нафте и гаса. Да Савет није нимало случајно оформљен, показује и реакција председника Бразила и Аргентине. Они су на недавном самиту јужноамеричких и централноамеричких држава са ЕУ јасно изјавили да ће се трговински уговори потписивати само са изабраном националном владом Боливије, чиме су дали пуну подршку јединству земље и председнику Моралесу.

Боливија сада чека исход августовског референдума, али, без обзира на његов резултат, земља ће остати подељена, изложена константној опасности од поделе и распада, и велико је питање да ли ће сиромашна и подељена земља овако сложене проблеме успети да реши. Чини се да су стратези из Вашингтона, да би спровели своје интересе и покренули процес елиминације социјалистичке опасности из свог "задњег дворишта", опет изабрали најслабију карику у ланцу.